Tafelrede uitgesproken op 14 maart 2025 door Karel van Dam

Dames en heren!

Hebt u ook wel eens een slapeloze nacht?
Zo'n nacht dat je niet op een naam kunt komen, wat je morgen moet doen, waarover je het tijdens dit jaardiner moet gaan hebben?
Dat zijn allemaal tekenen dat je intelligentie aan het werk wil, maar niet de juiste antwoorden uit je geheugen kan opdiepen.
Een definitie van intelligentie is namelijk: beredeneerd reageren op stimuli.
Door evolutie is het/ons brein ontwikkeld.
Waar de simpelste organismen alleen een primaire response op stimuli hebben, is ons zenuwstelsel steeds verder verfijnd, zodat we de primaire response kunnen vertragen en vergelijken met eerdere ervaringen, die in ons geheugen zijn opgeslagen.
In feite probeert men met kunstmatige intelligentie hetzelfde: voor het antwoord op een vraag wordt gezocht naar het beste antwoord in de totale database.
Helaas zit in elke database een hoop foute informatie, net als in ons geheugen.
Bovendien kan in beide gevallen de vraag verkeerd zijn gesteld.

Een voorbeeld: ik stelde voor de aardigheid ChatGTP de vraag wat is de relatie tussen Reinier de Graaf en Alzheimer? Het antwoord was dat beiden baanbrekende onderzoekers waren.

Vorig jaar heb ik het o.a. gehad over Tinbergen met zijn meeuwen en Fritsch over bijengedrag, extra relevant voor en door ontwikkelingen AI.

Ik las een boek, *Het bewustzijn van de bij*. Het beschrijft spectaculair onderzoek naar bijengedrag
Individuele bijen, gevolgd met minuscule, opgeplakte zenders, onthullen een driedimensionaal begrip van hun omgeving dat het onze soms lijkt te tarten. Zo bleek een enkele bij, na een gecompliceerde, zoektocht naar nectar, feilloos en in een rechte lijn terug te keren naar de korf – een prestatie die doet denken aan de navigatiekunst van de woestijnmier.

Terug naar de slapeloze nacht: hoe beginnen onze gedachten?
De input is sensorisch (of intern, bijvoorbeeld herinnering). Die input wordt direct gesorteerd in categorieën/analogieën (associaties).
Let maar eens op in een gesprek: als iemand iets vertelt komen bij u onmiddellijk vergelijkbare ervaringen boven; wees bescheiden en kom daar niet meteen mee op de proppen …
Vervolgens wordt het gedrag bepaald door het te vergelijken met de gevolgen in vergelijkbare situaties.
Inprenten, imprint: kan ook blijvend en erfelijk zijn (aangeboren gedrag), ingeboren eigenschappen: complexe gedragingen meteen na geboorte (zie weer de eerdergenoemde Tinbergen en Fritsch).

Het is een dynamiek die gerelateerd kan worden met de ontwikkeling van mijn achterkleinzoon: "Opa, buiten spelen!" Een simpel verzoek, maar een manifestatie van intelligentie als een complexe legering van instinct plus een vergelijking met herinnering.

AI, onze mechanische dubbelganger, vereist eveneens input en put uit de duizelingwekkende, chaotische bibliotheek van het gehele internet als haar collectieve geheugen. (Of een interne trigger, opgediept uit diezelfde herinnering: Alzheimer, puzzelstukjes die zich in de slapeloze uren tot een kwellend patroon vormen.) Zowel het menselijk brein als het wereldwijde web zijn echter vergeven van incorrecte informatie, van echo's en distorsies. De cruciale vraag wordt dan: hoe stellen we prioriteiten? Welke fragmenten van deze overvloedige, vaak corrupte data selecteren we om onze volgende zet te bepalen, om te plannen wat de beste, of minst slechte, reactie zal zijn?

Het is wellicht niet de plaats, noch het uur, om op deze vragen definitieve antwoorden te formuleren. Laten we daarom simpelweg het glas heffen op alle mogelijke ontwikkelingen, in de hoop – of misschien wel de ijle verwachting – dat ons Genootschap daarin een blijvende, en wellicht zelfs verhelderende, rol mag blijven spelen.